

ปัญหา แนวทางการพัฒนา และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม
การประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
Problems, Development Guidelines, and Strategy of Administration
to Promote Public Relations of the Ministry of Culture
according to the Sustainable Administration Concept

สถุญเกียรติ แจ่มสมบุญ
Saritkiat Jamsomboon
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย
Eastern Asia University
E-mail: saritkiat@gmail.com

Received: 2020-10-24; Revised: 2020-12-08; Accepted: 2020-12-09

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม และ (3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม ทั้งนี้ ตามกรอบแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน ระเบียบวิธีวิจัย เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสนามเป็นจำนวนมากด้วยแบบสอบถาม ประชากร คือ ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร จำนวน 81,689 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 1,097 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ กระทรวงวัฒนธรรมส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต หรือรายได้ของประชาชนไม่มากเท่าที่ควร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ กระทรวงวัฒนธรรมควรกำหนดนโยบายและแผนงานไว้อย่างชัดเจน ต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสำหรับส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างภาระให้กับประชาชน และ (3) กระทรวงวัฒนธรรมควรกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่ประกอบด้วย 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้าน (1) สิ่งแวดล้อม (2) คุณภาพชีวิต (3) สังคม (4) เครือข่าย และ (5) เทคโนโลยี

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, การประชาสัมพันธ์, กระทรวงวัฒนธรรม, แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

Abstract

Objectives of this research were to explore (1) problems of administration to promote public relations of the Ministry of Culture, (2) development guidelines of Administration to promote public relations of the Ministry of Culture, and (3) strategy of Administration to promote public relations of the Ministry of Culture. The conceptual framework of the Sustainable Administration Concept consisted of 5 aspects, was applied in this research. this research was designed as quantitative research in the form of survey research collecting large field data with questionnaires. The population was all 81,689 people residing in the areas of Huai Khwang District Office of the Bangkok Metropolitan Authority. A total of 1,097 samples were calculated by using Taro Yamane's formula. The data was analyzed by a descriptive analysis model. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation.

Research findings were (1) the major administrative problem was the Culture Ministry's insufficient public relations promotion focusing on the quality of life or income of the people, (2) the major administrative development guidelines were the Culture Ministry should explicitly and continuously policy and plan as well as allocate the budget for the public relations promotion concentrating on the environment and does not create a burden to the public, and (3) the Culture Ministry should establish a strategy of administration to promote public relations according to the Sustainable Administration Concept, consist of 5 aspects arranging from the most important to the least as follows: environment, quality of life, society, network, and technology.

Keywords: Administration, public relations, the Ministry of Culture, the Sustainable Administration Concept.

บทนำ

กระทรวงวัฒนธรรมจัดตั้งเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2495 โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีจากนั้น ในปี พ.ศ. 2501 เนื่องจากสถานะผันแปรทางการเมือง จึงถูกยุบเลิกตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม โดยโอนย้ายไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และอื่น ๆ ต่อมากระทรวงวัฒนธรรมได้รับการสถาปนาขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยเป็นหน่วยงานของรัฐระดับกระทรวงมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและจำเป็นเกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม และราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ ครอบคลุมไปถึงการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมที่กำลังศึกษาในครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรมได้ปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงานพร้อมทั้งพัฒนาบุคลากรให้มีความรอบรู้ ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมไทยอันเปรียบเสมือนรากฐานของชาติให้คงอยู่อย่างมั่นคง

ในส่วนของแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่นำมาใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมในครั้งนี้ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในทิศทางที่คำนึงถึงเทคโนโลยี ส่วนรวม สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต และเครือข่าย เป็นต้น และหากกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ การให้บริการประชาชน และการประชาสัมพันธ์ นำแนวคิดดังกล่าวนี้ไปปรับใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา แนวทางการพัฒนา และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการย่อมมีส่วนสำคัญทำให้การบริหารจัดการในเรื่องดังกล่าวของกระทรวงวัฒนธรรมประสบความสำเร็จเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อ “พัฒนาหน่วยงาน หรือพัฒนาการบริหารจัดการของหน่วยงาน อันได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม” ที่เน้นเรื่องการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ซึ่งหมายถึง “การ

ติดต่อสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวสารเพื่อให้เข้าใจถูกต้องต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน” โดยมี “ปัญหาการวิจัย” คือ “กระทรวงวัฒนธรรมบริหารจัดการ หรือปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ หรือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับศิลปะ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม อย่างไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่กว้างขวาง ไม่ครอบคลุม และไม่ทั่วถึงมากเท่าที่ควรตามแนวคิด การบริหารจัดการที่ยั่งยืน” และหลังจากศึกษาและค้นคว้าปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน พบว่า มีปัญหาบาง ประการ ดังนี้ (1) ปัญหาด้านเทคโนโลยี เช่น กระทรวงวัฒนธรรมบริหารจัดการหรือปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาปรับใช้ไม่มากเท่าที่ควร (2) ปัญหาด้านส่วนรวม เช่น กระทรวง วัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งสร้างและ ปลุกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมไม่มากเท่าที่ควร (3) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กระทรวง วัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่ชักชวนให้ประชาชนร่วมมือกันรักษา สภาพแวดล้อมของสังคมไม่มากเท่าที่ควร (4) ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เช่น กระทรวงวัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนไม่มากเท่าที่ควร และ (5) ปัญหาด้านเครือข่าย เช่น กระทรวงวัฒนธรรมปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยใช้เครือข่าย เช่น สถานีวิทยุ และโทรทัศน์ และกลุ่มในชุมชน อย่างไม่ กว้างขวางและครอบคลุมเท่าที่ควร เหล่านี้ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวนี้อาจเทียบเคียงได้กับปัญหาเกี่ยวกับการ บริหารจัดการของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของ สี่ฟ้า แจ่มวุฒิปรีชา (2559, หน้า 54-65) ที่กล่าวถึงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 7 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) เศรษฐกิจ (2) สังคม (3) คุณภาพชีวิต (4) ความรู้ (5) ความสมดุล (6) สิ่งแวดล้อม และ (7) การสร้างเครือข่าย

ถ้าหากปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการดังกล่าว ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ย่อมเกิดผลเสีย ดังนี้ (1) ผลเสียต่อหน่วยงาน คือ กระทรวงวัฒนธรรม เช่น ทำให้การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่ได้มาตรฐาน และ ไม่เป็นสากล (2) ผลเสียต่อบุคลากรของหน่วยงาน ได้แก่ บุคลากรของกระทรวงวัฒนธรรม เช่น บุคลากรไม่ได้ รับการยอมรับ ไม่ได้รับความเชื่อถือจากการดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของ กระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนทำให้บุคลากรขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ของกระทรวงวัฒนธรรม และ (3) ผลเสียต่อประชาชนและสังคม เช่น ทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ หรือได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับศิลปะ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ไม่มากพอหรือ คลาดเคลื่อน และอาจถูกชักจูงไปในแนวทางที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งไปถึงสังคมขาดความเข้มแข็งได้

ด้วยเหตุผลที่แสดงถึงความเป็นมา ความสำคัญ อำนาจหน้าที่ ปัญหาการวิจัย ตลอดจนตัวอย่างปัญหา เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหาร จัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน รวมทั้งผลเสียหากปัญหาไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้ศึกษา สนใจศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งคาดหวังว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ทั้งด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติต่อ บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม ตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวง วัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

3. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้ศึกษาได้กำหนดให้กรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ และกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม โดยกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ คือ “แนวคิดการให้บริหารจัดการที่ยั่งยืน 8 ด้าน” ได้แก่ ด้าน (1) เศรษฐกิจ หรือความเจริญก้าวหน้า (2) ความรู้ หรือเทคโนโลยี (3) สังคม หรือส่วนรวม (4) สิ่งแวดล้อม (5) คุณธรรม หรือจิตใจ (6) คุณภาพชีวิต (7) ความสมดุล และ (8) เครือข่าย (วิรัช วิรัชนิภา วรณ, 2559, หน้า 310) แต่ผู้ศึกษาได้ลดหรือตัดออก 3 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) เศรษฐกิจ หรือความเจริญก้าวหน้า (2) คุณธรรม หรือจิตใจ และ (3) ความสมดุล เนื่องจากมีความหมายใกล้เคียง หรือรวมอยู่ใน ด้าน (1) ความรู้ หรือเทคโนโลยี (2) สังคม หรือส่วนรวม และ (3) สิ่งแวดล้อม เรียงตามลำดับ โดยผู้ศึกษานำมาปรับใช้เพียง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) เทคโนโลยี (2) ส่วนรวม (3) สิ่งแวดล้อม (4) คุณภาพชีวิต และ (5) เครือข่าย (ตัวแปรอิสระ) ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นกรอบแนวคิดที่มีคุณภาพ ตรงประเด็น และเหมาะสมกับหน่วยงานที่กำลังศึกษา ตลอดจนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยของการศึกษาค้นคว้า ต่อจากนี้ไปเรียกว่า “แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน”

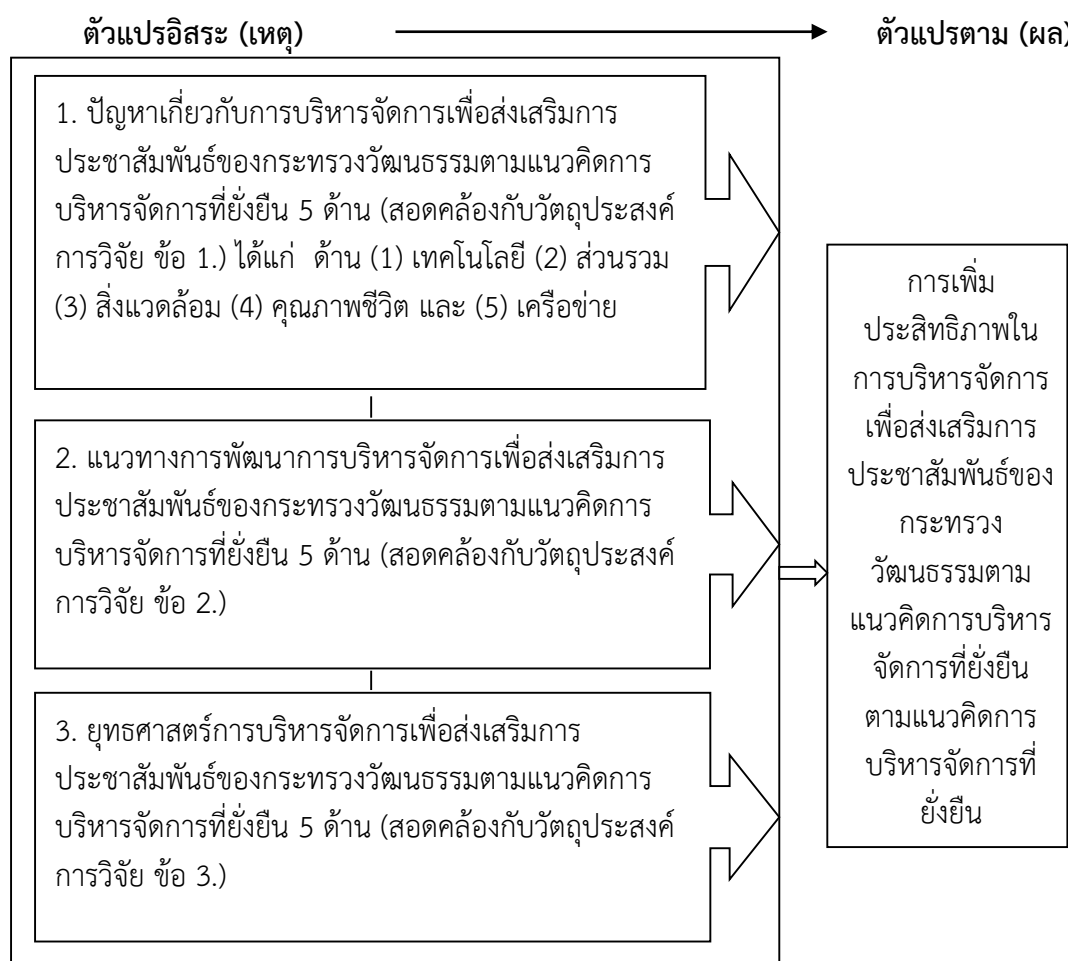
ในเวลาเดียวกัน ผู้ศึกษาได้กำหนดหรือจัดแบ่งกลุ่มของกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระหรือเหตุ ให้ประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ตามลำดับ ได้แก่

1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) เทคโนโลยี (2) ส่วนรวม (3) สิ่งแวดล้อม (4) คุณภาพชีวิต และ (5) เครือข่าย (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.)

2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.)

3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.)

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม ได้แก่ “การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน” ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณที่จัดแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดให้มีรูปแบบการวิจัย (research design) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey study) ที่ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลสนาม (field data collection) หรือการวิจัยสนาม (field research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล หัวข้อนี้ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานเขต อันเป็นที่ตั้งของกระทรวงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ เขตห้วยขวาง มี จำนวน 81,689 คน (ที่มา : สถิติประชากรตามทะเบียนราษฎร เขตห้วยขวาง พ.ศ. 2561 ของ สำนักบริหารการทะเบียน (2556) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานเขตอันเป็นที่ตั้งของกระทรวงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ เขตห้วยขวาง จำนวน 1,097 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 2012) ที่ระดับความเชื่อมั่น 97.0% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.03 (เพราะต้องการให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อมั่นมากกว่า 95.0%) เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (non probability sampling) และเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกสุ่มหรือถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่า ๆ กัน

เหตุผลที่ผู้ศึกษาเลือกศึกษากระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากอยู่ในเมืองหลวง เป็นชุมชนเมือง อีกทั้งประชาชนยังมีแนวโน้มรับการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างมาก สำหรับเหตุผลที่ผู้ศึกษาเลือกศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้รับบริการ และเป็นผู้ที่ได้เสียโดยตรงจากการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวความคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ในส่วนของเหตุผลที่ผู้ศึกษาไม่เลือกศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่บุคลากรของกระทรวงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม ทำให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้รับ มีแนวโน้มมีอคติได้ และไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.91 และทำการทดสอบ (pretest) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม หรือหาค่าครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อถืออยู่ที่ระดับ 0.89

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่างวันที่ 1-31 ธันวาคม 2562 โดยผู้ศึกษาแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 94.80 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการประมวลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปตารางและรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ส่วนสถิติที่ใช้เป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 51.83) เป็นหญิง และที่เหลือ (ร้อยละ 48.17) เป็นชาย อีกทั้งส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.75) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และที่เหลือ (ร้อยละ 46.25) มีระดับการศึกษาปริญญาตรี เทียบเท่า หรือสูงกว่าปริญญาตรี สำหรับผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ มีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวความคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) เทคโนโลยี (2) ส่วนรวม (3) สิ่งแวดล้อม (4) คุณภาพชีวิต และ (5) เครือข่าย โดยปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ 2.24, S.D. 0.58) คือ ด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ คำถามที่ว่า “กระทรวงวัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต หรือรายได้ของประชาชนไม่มากเท่าที่ควร เช่น ทำให้ประชาชนต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในการจัดซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นต้น”

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวความคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 2.38, S.D. 0.59) คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คำถามที่ว่า “กระทรวงวัฒนธรรมควรปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างภาระให้กับประชาชน เช่น ไม่สร้างถาวรวัตถุขึ้นมาใหม่ที่ทำให้ประชาชนต้องมีการดูแลบำรุงรักษาเพิ่มมากขึ้น”

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อจัดระเบียบป้ายโฆษณาของกรุงเทพมหานครตามแนวความคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ 2.48, S.D. 0.57) คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คำถามที่ว่า “การที่

กระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบาย แผนงาน และจัดสรรงบประมาณไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สำหรับการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างภาระให้กับประชาชน” ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ 3 เรื่อง เรียงตามแนวทางการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน จำแนกตามค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับ และลำดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

(n=1,040)

แนวทางการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน	1. ปัญหา (เห็นด้วยในระดับปานกลาง ทั้ง 5 ด้าน) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คำถามที่ว่า “กระทรวงวัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต หรือรายได้ของประชาชนไม่มากเท่าที่ควร เช่น ทำให้ประชาชนต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในการจัดซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เป็นต้น” ($\bar{X}$ 2.24, S.D. 0.58)				2. แนวทางการพัฒนา (ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คำถามที่ว่า “กระทรวงวัฒนธรรมควรปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างภาระให้กับประชาชน เช่น ไม่สร้างถาวรวัตถุขึ้นมาใหม่ที่ทำให้ประชาชนต้องมีการในการดูแลบำรุงรักษาเพิ่มมากขึ้น” ($\bar{X}$ 2.38, S.D. 0.59)				3. ยุทธศาสตร์ (เห็นด้วยระดับมากทั้ง 5 ด้าน) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ คำถามที่ว่า “การที่กระทรวงวัฒนธรรมมีนโยบาย แผนงาน และจัดสรรงบประมาณไว้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สำหรับการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในทิศทางที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างภาระให้กับประชาชน” ($\bar{X}$ 2.48, S.D. 0.57)			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. เทคโนโลยี	2.00	0.69	ปานกลาง	5	2.34	0.54	มาก	4	2.35	0.57	มาก	5
2. ส่วนรวม	2.06	0.66	ปานกลาง	3	2.35	0.56	มาก	3	2.42	0.54	มาก	3
3. สิ่งแวดล้อม	2.20	0.52	ปานกลาง	2	2.38	0.59	มาก	1	2.48	0.57	มาก	1
4. คุณภาพชีวิต	2.24	0.58	ปานกลาง	1	2.37	0.57	มาก	2	2.46	0.58	มาก	2
5. เครือข่าย	2.00	0.55	ปานกลาง	4	2.34	0.58	มาก	5	2.36	0.55	มาก	4

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก กับ (1) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และ (2) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวทางการบริหารจัดการที่ยั่งยืน 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.-3.) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว คือ ด้านสิ่งแวดล้อม (ดังตาราง 1) นั้น

สำหรับเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานเขตห้วยขวาง อันเป็นที่ตั้งของกระทรวงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เช่นนั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่า สาเหตุสำคัญเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ฟังพอใจ และเห็นด้วยกับแนวคิดการอนุรักษ์และบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมทั้งการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐในทิศทางที่ไม่ทำลาย ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมสลาย หรือเกิดมลพิษ ตลอดจนไม่สร้างภาระให้กับประชาชนรุ่นหลัง หรือไม่ทำให้ประชาชนรุ่นหลังเสียผลประโยชน์ด้วย เช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2559, หน้า 234) ที่กล่าวถึงแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมโดยไม่สร้างภาระให้กับประชาชนรุ่นหลัง หรือไม่ทำให้ประชาชนรุ่นหลังเสียผลประโยชน์

ไม่เพียงด้านสิ่งแวดล้อม ของเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการดังกล่าวเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังเห็นด้วยในระดับมาก 3 ด้านแรกเหมือนกัน อันได้แก่ ด้าน (1) สิ่งแวดล้อม (2) คุณภาพชีวิต และ (3) ส่วนรวม อีกด้วย สำหรับเหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็น เช่นนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เนื่องจากทั้ง 3 ด้านนั้น เป็นล้วนจำเป็น และเป็นสาระสำคัญของแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมได้รับการยอมรับจากประชาชน และประสบความสำเร็จเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังเห็นตัวอย่างได้จากคำถามเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีค่าสถิติสูงสุดของด้านคุณภาพชีวิต และด้านส่วนรวม ตามลำดับ (โดยมีค่าเฉลี่ยรองจากด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว) ดังนี้ (1) การที่กระทรวงวัฒนธรรมควรปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ หรือเผยแพร่ข่าวสารเพื่อให้เข้าใจถูกต้องต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ 2.46, S.D. 0.58) และ (2) การที่กระทรวงวัฒนธรรมปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ($\bar{X}$ 2.42, S.D. 0.54)

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกับผลการวิจัย และการอภิปรายผลข้างต้น ข้อเสนอแนะมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ที่สำคัญคือ

1.1 กระทรวงวัฒนธรรมควรกำหนดนโยบายและแผนงาน ซึ่งเป็นแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสำหรับการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ซึ่งหมายถึง การติดต่อสื่อสารหรือเผยแพร่ข่าวสารเพื่อให้เข้าใจถูกต้องต่อกันในเรื่องเกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ในทิศทางที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และไม่สร้างภาระให้กับประชาชน ข้อเสนอแนะทำนองนี้ พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ สถงกฤเกียรติ แจ่มสมบูรณ์ (2559, หน้า 214-226) ที่เสนอแนะไว้ว่า สถานีวิทย์โทรทัศน์กองทัพบกควรกำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่องสำหรับการให้ความสำคัญกับการเผยแพร่รายการเทิดพระเกียรติต่อประชาชนในทิศทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนั้น เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะให้กำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง รวมทั้งจัดสรรงบประมาณ นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ นันทิลาวัลย์ จรัสวิภากร (2562, หน้า 361-370) ที่ว่า กรุงเทพมหานครควรกำหนดนโยบาย และแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง รวมทั้งจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการให้บริการจัดเก็บขยะในตลาดที่อยู่ในสังกัด

1.2 ผู้บริหารทุกระดับของกระทรวงวัฒนธรรมควรดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง หรือเพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์เพิ่มขึ้น รวมทั้งผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างชัดเจนในเรื่องดังกล่าวด้วยความซื่อ มานะ และอดทน เพราะผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ กวีวัฒนา และวิรัช วิรัชนิภา วรณ (2562, หน้า 1-16) ที่เสนอแนวทางการปรับปรุงการบริหารจัดการไว้ว่า กรุงเทพมหานครควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของกรุงเทพมหานครโดยยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกัน ผู้บริหารควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างชัดเจนด้วย เฉพาะข้อเสนอแนะข้างต้นที่เสนอให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยความซื่อ มานะ และอดทนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ วิณา วิจัยธรรมฤทธิ์ (2562, หน้า 116-142) ที่เสนอไว้ว่า ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานด้วยความซื่อ มานะ และอดทน เพราะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ในกลุ่ม ซึ่งมีสำคัญทำให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และบุคลากรได้รับการยอมรับจากหน่วยงานอื่นและประชาชนเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรมควรสร้าง และกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่ประกอบด้วย 5 ด้าน โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ด้าน (1) สิ่งแวดล้อม (2) คุณภาพชีวิต (3) สังคม (4) เครือข่าย และ (5) เทคโนโลยี ดังภาพ 2

ภาพ 2 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนที่ประกอบด้วย 5 ด้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

กระทรวงวัฒนธรรม บุคลากร และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องควรทำวิจัยในเรื่องต่อไปนี้

1. ทำวิจัยต่อยอดหรือต่อเนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อค้นหาเหตุผลว่า เพราะเหตุใด ผลการวิจัยจึงพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นด้านที่สำคัญที่สุดโดยกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด หรือเพราะเหตุใดด้านเทคโนโลยี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเห็นด้วยในลำดับท้ายสุด ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ที่เหลือ

2. ทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความชำนาญที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรมตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอผลการวิจัย และการสร้างองค์ความรู้ใหม่

3. ทำวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิด กลุ่มตัวชี้วัด หรือแนวคิดอื่นสำหรับการศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ของกระทรวงวัฒนธรรม เช่น การบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตามแนวคิดการบริหารจัดการในยุคดิจิทัล เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ กวีวัฒนา และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2562). การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): 1-16.
- นัทธิลาลักษณ์ จรัสวิภากร. (2562). การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อให้บริการจัดเก็บขยะใน ตลาดของกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562): 361-370.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2559). *50 แนวคิด ตัวชี้วัด ตัวแบบของการบริหารจัดการ และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพช.
- วีณา วิจัยธรรมฤทธิ์. (2562). การบริหารจัดการด้านการอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2562): 116-142.
- สฤกษ์เกียรติ แจ่มสมบูรณ์. (2559). การบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนรายการเทิดพระเกียรติของสถานีวิทย์โทรทัศน์กองทัพบก. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2559): 214-226.
- สำนักบริหารการทะเบียน. (2556). จำนวนประชากรและบ้าน. ค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://stat.dopa.go.th/xstat/popyear.html>.
- สีฟ้า แจ่มวุฒิปรีชา. (2559). การบริหารจัดการเพื่อให้บริการด้านการจัดเก็บขยะของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 16 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 54-65.
- Yamane, Taro. (2012). *Mathematics for Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.